

De kunst van het leven

Al enkele decennia overspoelt een golf van beelden de leefwereld van de westerse mens. Sociale media, televisie en dagbladen behoren hierbij tot de voornaamste vormen van media die er dagelijks in slagen om onze aandacht te trekken. William John Thomas Mitchell gaat zelfs nog een stap verder door te stellen dat het beeld het woord steeds vaker vervangt als belangrijkste communicatiemiddel van de hedendaagse mens.¹ Daarom is het geen onverstandige zet om ons af te vragen op welke manier de flux van beelden communiceren, en welke impact ze hebben op menselijke gedragingen en emoties

De belangstelling voor de kracht van beelden duikt eveneens op in het discours van de kunst. Het medium kan beschouwd worden als een bijzondere brug tussen onze innerlijke en uiterlijke wereld. Zo maakt kunst het mogelijk om te reflecteren over onszelf. Abe Geldhof wijst erop dat de mens via symbolisatie erin slaagt om vorm te geven aan fenomenen die we niet altijd kunnen begrijpen: de liefde, de seksualiteit, de dood en het eigen lichaam. De confrontatie met één of meerdere van deze existentiële thema's is dan ook voor niemand een evidentie. Voor een grote groep mensen gaat dit gepaard met heel wat verdriet, waar geen troost kan gevonden worden bij de traditionele wetenschappen.²

De tentoonstelling *Faces*, bestaande uit kunstwerken van verschillende schilders, fotografen en beeldhouwers, kan echter wel steun bieden voor rouwende mensen. Het aanschouwen van een blik in het ijle, schrale lippen of een haarlok kan een persoon in contact brengen met het *Unheimliche*. Sigmund Freud beschreef het begrip als een situatie waarbij het individu onverwacht botst op iets dat tegelijkertijd vertrouwd en vreemd aanvoelt. Op dit moment keert iets terug wat de rouwende heeft verdrongen.³ Tijdens dit proces identificeert de rouwende zich met het rouwen van een ander, zowel

¹ William John Thomas Mitchell, *Picture Theory: Essays on Verbal and Visual Representation* (Chicago: University of Chicago Press, 1995), p. 1.

² Abe Geldhof, *Alleen met kunst: drie gevalstudies over het sinthoom* (Leuven: Acco, 2014), p.9.

³ Sigmund Freud, *De schrijver en het fantaseren; Een jeugdherinnering van Leonardo da Vinci; Het motief van de drie kistjes; Een jeugdherinnering uit Dichtung und Wahrheit; Het Unheimliche; Dostojewskij en de vadermoord* (Amsterdam: Boom, 2000), p. 157-196.

via de figuur op de drager als met de schepper van het kunstwerk. Volgens Hanna Segal kan deze vereenzelviging leiden tot catharsis.⁴ Mark Kinet definieert het begrip als een emotionele reactie die door drama en allerhande kunstvormen bij de toeschouwer wordt uitgelokt. Door de identificatie worden eigen gevoelens los gemaakt, gezuiverd en/of opgehelderd. Dit leidt mogelijks tot een positieve beïnvloeding van het rouwproces.⁵ Ginette Raimbault beklemtoont op haar beurt dat de persoonlijke gevoelens van elke toeschouwer verschillend kunnen zijn bij het bekijken van hetzelfde kunstwerk: 'Wat niemand kan begrijpen van mijn verdriet, kan iemand zo uitdrukken dat ik mezelf kan herkennen in wat ik niet kan delen.'⁶

De geëxposeerde kunstwerken kunnen dan ook opgevat worden als een bijzondere reeks objecten die ons ondersteunen wanneer we tijdens onze levenstocht getroffen worden. Eén van de eigenschappen van kunst is dan ook dat ze ons toegang verschaft tot ons verdriet, en wel door openlijk te laten zien hoe iets gevormd kan worden uit de wanorde van een menseleven. Tijdens onze onbewuste omgang met kunst moeten we daarom uit onszelf treden om vervolgens terug naar binnen te kunnen gaan.

Benedict Vandaele

Kunsthistoricus

14 januari 2017

⁴ Darian Leader, *Het nieuwe zwart: rouw, melancholie en depressie* (Amsterdam: De Bezige Bij, 2011), p. 101.

⁵ Mark Kinet, *Psychologie van de kunst: een abecedarium* (Antwerpen: Garant, 2013), p. 32.

⁶ Leader, *Het nieuwe zwart*, p. 102.

Bibliografie

Freud, Sigmund. *De schrijver en het fantaseren; Een jeugdherinnering van Leonardo da Vinci; Het motief van de drie kistjes; Een jeugdherinnering uit Dichtung und Wahrheit; Het Unheimliche; Dostojewskij en de vadermoord*. Amsterdam: Boom, 2000.

Geldhof, Abe. *Alleen met kunst: drie gevalstudies over het sinthoom*. Leuven: Acco, 2014.

Kinet, Mark. *Psychologie van de kunst: een abecedarium*. Antwerpen: Garant, 2013.

Leader, Darian. *Het nieuwe zwart: rouw, melancholie en depressie*. Amsterdam: De Bezige Bij, 2011.

Mitchell, William John Thomas. *Picture Theory: Essays on Verbal and Visual Representation*. Chicago: University of Chicago Press, 1995.